

РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

УДК 37.091.3:780.616.432

Гризоглазова Т. І.

ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕС ФОРТЕПІАННОГО НАВЧАННЯ

У статті розглядається проблема впровадження сучасних педагогічних технологій в процес фортеп'янного навчання школярів, висвітлено зміст технології особистісно-орієнтованого, розвивального, проблемного навчання, технології створення ситуації успіху, проектної технології в аспекті фортеп'янної підготовки учнів-піаністів.

Ключові слова: *фортеп'янне навчання школярів, сучасні педагогічні технології особистісно-орієнтованого, розвивального, проблемного навчання, технологія створення ситуації успіху, проектна технологія.*

Оновлення сучасної освіти вимагає впровадження найбільш ефективних педагогічних технологій, освоєння нових форм і методів навчання, які дають можливість підвищувати його якість, знижувати частку репродуктивної діяльності учнів. Педагогічні технології орієнтовані на варіативність освітнього процесу, значне розширення сфери особистісної діяльності учня, його активності і творчих здібностей, самостійності й самореалізації. Саме тому сьогодні актуальним є питання поширення їх в сучасних школах.

Проблему застосування педагогічних технологій у навчальному процесі досліджували В. Беспалько, М. Кларін, А. Нісімчук, О. Пехота, Є. Полат, Г. Селевко, С. Сисоева та ін. У найбільш узагальненому вигляді всі педагогічні технології систематизував Г. Селевко. Найпоширенішими є класифікації Г. Селевка. а також А. Нісімчука, О. Падалки, О. Шпака.

Педагогічна технологія – це проектування навчального процесу, засноване на використанні сукупності методів, прийомів і форм організації навчальної діяльності, що підвищують її ефективність та результативність.

Впровадження педагогічних технологій у процес фортеп'янного навчання вимагає відходу від значної кількості пасивно-репродуктивних способів діяльності, визначає необхідність такої роботи з музичним матеріалом, згідно якої з максимальною повнотою виявляється творча активність, самостійність та ініціатива учня-виконавця. Мова йде про надання учневі певної свободи і незалежності, пропорційної рівню розвиненості його загальних, спеціальних здібностей та інтересів. Педагогам необхідно виробити у школярів музичного навчального закладу комплекс особистісних якостей і властивостей, який міг би допомогти їм адаптуватися в нестандартних ситуаціях, піднятися на рівень, необхідний для навчально-виконавської діяльності у більш широкому діапазоні якісного виміру. Викарбувати в учня всебічно розвинену, сучасно мислячу особистість, готову до пошуку, до зустрічі з новим і невідомим, спрямовану на досягнення успіху власними зусиллями – це вимога, що висувається сьогодні перед сучасною музичною освітою.

Головною фігурою *особистісно-орієнтованого навчання* є особистість учня, його неповторна індивідуальність та унікальність. Необхідно змінити роль учня на уроці з пасивного виконавця на активного учасника процесу навчання. Це вимагає відповідного спрямування навчального процесу в класі фортеп'яно.

Основні завдання проектування особистісно-орієнтованого фортеп'янного навчання мають полягати у:

- постійному вивченні педагогом особистості учня та його суб'єктного досвіду (інтересів, прагнень, уподобань, ідеалів, переконань, музичних здібностей, самооцінки, знань, умінь та навичок) з метою максимального їх розкриття;

- *створенні особистісно орієнтованих ситуацій у навчанні* - важливої умови особистісних проявів учнів. В таких ситуаціях перед учнем постають завдання, або проблеми, які він має розв'язати, знайти причину власних помилок, недоліків у виконанні

фортепіанних творів. Іншими словами, в таких ситуаціях формується його суб'єктивний навчально-виконавський досвід;

- розвитку самостійності, ініціативи, творчої активності учня;
- створенні умов для досягнення кожним учнем рівня успішності, який реально можливий для нього у даний період навчання;
- розвитку рефлексії навчально-виконавської діяльності школяра, яка спроможна забезпечувати можливість для саморозвитку, творчої самореалізації;
- створенні ситуацій взаємодії, діалогу, співпраці, допомоги і підтримки учня у навчальному процесі, які дають йому можливість виявляти ініціативу, самостійність;
- здійсненні контролю й оцінювання не тільки результатів, а й процесу фортепіанного навчання учнів-піаністів.

Розвивальне навчання – це такий тип навчання, в якому розвиток учня як суб'єкта особистої діяльності є прямою і основною метою. Зміст, принципи та методи навчання спрямовуються на досягнення найбільшої ефективності розвитку навчально-виконавських можливостей школярів.

Застосовуючи до музичного навчання принципи розвивального навчання, Г. Ципін формулює чотири напрямки їх реалізації:

- збільшення обсягу використовуваного в навчально-педагогічній роботі матеріалу, розширення репертуарних рамок за рахунок звернення до можливо більшої кількості музичних творів, більшого кола художньо-стильових явищ. [7, с.143];
- прискорення темпів проходження навчального матеріалу – підвищення інтенсивності засвоєння; відмова від непомірно довготривалих термінів роботи над музичними творами, установка на оволодіння необхідними виконавськими вміннями і навичками в стислі відрізки часу” [7, с.143].
- збільшення міри теоретичного наповнення занять з музичного виконавства, “використання більш широкого діапазону відомостей музично-теоретичного і музично-історичного характеру, що збагачує свідомість виконавця розгорнутими системами уявлень й понять”, пов'язаних з конкретним музичним матеріалом [7, с.144].
- “відхід від пасивних, ...репродуктивних способів діяльності, які мають широке розповсюдження в учнівському середовищі, та необхідність такої роботи з матеріалом, у якій з максимальною повнотою проявлялися б самостійність й творча ініціатива учня-виконавця” [7, с.144].

Оптимізації фортепіанної підготовки учнів сприяє *проблемне навчання*, яке передбачає використання проблемних завдань, створення проблемних ситуацій і активну пошуково-творчу, самостійну діяльність.

В умовах проблемного навчання вчитель організовує пошук вирішення учнем проблемних запитань, розв'язання проблемних ситуацій, вказує на хибні шляхи, виявляє суть помилок і сприяє пошуково-творчій діяльності учнів-піаністів.

Суть *проектної технології* полягає в організації такого типу навчання, коли знання і навички набуваються у процесі планування та виконання проектів. Такі проекти які дозволяють вирішити ту чи іншу навчально-виконавську проблему в результаті самостійних дій учня з обов'язковою їх презентацією. У фортепіанному навчанні проектом може бути самостійно вивчений твір, або фрагмент твору. Створення власного виконавського проекту вимагає від учня-піаніста використання набутих знань та навичок, активного включення у пізнавально-пошукову, самостійно-творчу діяльність, розвиває здатність здобувати нові знання, знаходити необхідні способи виконання. Таким чином, педагог створює “під час освітнього процесу такі умови, за яких його результатом є *індивідуальний досвід проектної діяльності учня*” [3, 150].

Дуже важливим у фортепіанному навчанні є впровадження *технології створення ситуації успіху*. З педагогічної точки зору ситуація успіху – це поєднання умов, способів і прийомів, які забезпечують успіх, а сам успіх – результат подібної ситуації. Ситуація – це те, що здатний організувати вчитель: переживання ж радості та успіху є дещо більш суб'єктивним. Завдання вчителя в тому і полягає, щоб дати кожному зі своїх учнів

можливість пережити радість досягнення успіху, усвідомити свої можливості, повірити в себе [1, с.31].

З психологічної точки зору успіх – це переживання стану радості, задоволення від того, що результат, до якого особистість прагнула у своїй діяльності, або збігся з її очікуваннями та надіями, або перевершив їх. На цій основі формуються нові, більш сильні мотиви діяльності, змінюються рівні самооцінки, самоповаги. [1, с.28]. Водночас успіх – це стимул для подальшого зростання та подолання труднощів.

Без відчуття успіху у школяра згодом може згасати інтерес до музичних занять. Тому педагогічно виправданим є створення ситуації успіху для переживання задоволення від процесу і результату своєї навчально-виконавської діяльності [2, с.76]. Така ситуація може мати характер штучно створеної: педагог на певний час посилює акцент на позитивних якостях роботи учня.

Технологічні операції створення ситуацій успіху:

- здійснення оцінки діяльності учня з точки зору його зусиль та музично-виконавських досягнень;

- створення вчителем психологічної атмосфери радості та схвалення, у якій мають панувати підбадьорливі слова, доброзичлива міміка та інтонація мови, позитивний настрій, ласкавий погляд, відкритість педагога;

- зняття невпевненості у власних можливостях ("Ти зможеш подолати ці труднощі у виконанні...", "Сьогодні ти гарно виконаєш цей твір на сцені ...", "Це зовсім не складно...");

- розвиток мотивації, завдяки якій в учня з'являється прагнення до успіху ("Я хочу добре виконати цей твір", "Мені під силу опанувати цю сонату, я справлюся...");

- авансування успішного результату – висловлення педагогом своєї твердої переконаності у тому, що учень обов'язково впорається з поставленим завданням. ("Я навіть не сумніваюся в успішному результаті", "У тебе обов'язково вийде...");

- інструктування учня у способах і формах здійснення більш успішної діяльності ("Можливо, краще розпочати свій виступ із прелюдії", "Не забудь у цьому творі яскравіше виділити акценти, кульмінаційні моменти, тембро-динамічні особливості")

- персональна винятковість (визначає важливість зусиль учня у музично-виконавській діяльності: - "Лише ти міг би взяти участь у цьому конкурсі", "Лише тобі я і можу довірити...").

Поряд з цим, у роботі з учнями-піаністами доцільним є використання *прийомів створення ситуацій успіху* (за А.Белкіним):

"Даю шанс" – спеціально підготовлена педагогом ситуація, за якої учень дістає неочікувану для самого себе можливість розкрити власні здатності. Подібні ситуації педагог може й не готувати спеціально, але цей момент він не повинен упустити і завжди дати йому належну оцінку.

"Емоційний сплеск". Емоційне піднесення, натхнення педагога, щире прагнення допомогти своєму вихованцеві містять великий емоційний заряд, який спрямовується на те, щоб у кожному учневі розбудити його прихований потенціал. Проникнуте гарячим почуттям слово вчителя породжує зусилля, віру в себе, віру в успіх. *"Еврика"* - прийом створення умов, за яких учень, виконуючи навчальні завдання, несподівано відкриває певні свої виконавські можливості, невідомі йому раніше. Вчителю необхідно помітити це особисте відкриття, підтримати школяра і надихнути на нові досягнення. Допомога у створенні ситуації відкриття має бути ненав'язливою, прихованою.

"Сходинки до успіху" – крок за кроком педагог поступово веде учня до успіху по сходинках знань, виконавських досягнень, самореалізації.

"Лінія обрїю" - перший успіх учня відразу ж підхоплює вчитель. Далі виводить його на новий, ширший простір виконання, причому лінію обрїю слід постійно відсувати.

В умовах створення ситуації успіху допомога вчителя має бути не дуже помітною, для того, щоб учень був упевнений, ніби успіху він досягнув завдяки власним зусиллям. До того ж, найменші прояви успіху мають бути неодмінно відзначені педагогом. Навіть разове

переживання успіху може докорінно змінити стан учня, стати “пусковим механізмом” подальшого його розвитку, пробудити віру у власні сили та бажання досягти кращих результатів. Ситуація успіху може стати умовою переростання фортепіанного навчання у активне та творче.

Емоції радості, підйому і задоволення, викликані подоланням труднощів, з одного боку, та усвідомлення недостатності рівня своїх знань, умінь, з іншого боку, сприятимуть подальшому зростанню стійкої потреби учня в постійному самовдосконаленні власної музично-виконавської діяльності.

Отже, впровадження сучасних педагогічних технологій у процес фортепіанного навчання є важливим шляхом його удосконалення, розширення сфери особистісної діяльності учня, його активності, ініціативи, самостійності та самореалізації.

Література

1. Белкин А.С. Ситуация успеха. Как ее создать / А.С. Белкин. – М.: Просвещение, 1991. – 176 с.
2. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии / В.П. Беспалько. – М.: Педагогика, 1989. – 192 с.
3. Освітні технології: Навч.- метод. посіб. / О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М.Любарська та ін.; За заг. ред. О.М.Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.
4. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.
5. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
6. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / Сисоєва С.О.; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – К.: ВД «ЕКМО», 2011. – 324 с.
7. Цыпин Г. М. Обучение игре на фортепиано / Г. М. Цыпин. – М.: Просвещение, 1984. – 176 с.
8. Якиманская И.С. Технология личностно-ориентированного обучения в современной школе / И.С. Якиманская. – М.: Сентябрь, 2000 – 176 с.

Reference

1. Belkyn A.S. Sytuacyya uspeha. Kak ee sozdat' / A.S. Belkyn. – M.: Prosveshhenye, 1991. – 176 s.
2. Bepal'ko V.P. Slagaemye pedagogycheskoj tehnologiyi / V.P. Bepal'ko. – M.: Pedagogy`ka, 1989. – 192 s.
3. Osvitni tehnologiyi: navch.- metod. posib. / O.M.Pyehota, A.Z.Kiktenko, O.M.Lyubars'ka ta in.; za zag. red. O.M.Pyehoty`. – K.: A.S.K., 2001. – 256 s.
4. Padalka G.M. Pedagogika mystecztva (Teoriya i metodyka vykladannya mysteczkyh dyscyplin). – K.: Osvita Ukrayiny, 2008. – 274 s.
5. Selevko G.K. Sovremennyye obrazovatel'nyye tekhnologii: Uchebnoye posobiye. – M.: Narodnoye obrazovaniye, 1998. – 256 s.
6. Sysoyeva S.O. Interaktyvni tehnologiyi navchannya doroslyh: navchal'no-metodychnyj posibnyk / Sysoyeva S.O.; NAPN Ukrayiny, In-t pedagogichnoyi osvity i osvity doroslyh. – K.: VD «EKMO», 2011. – 324 s.
7. Czypin G. M. Obuchenije igre na fortepiano / G. M.Czypin. – M.: Prosveshhenije, 1984. – 176 s.
8. Yakymanskaya Y.S. Tehnologija lichnostno-orientirovannogo obucheniya v sovremennoj shkole / Y.S. Yakymanskaya. – M.: Sentyabr`, 2000 – 176 s.

В статье рассматривается проблема внедрения современных педагогических технологий в процесс фортепианного обучения школьников, освещено содержание технологии личностно-ориентированного, развивающего, проблемного обучения,

технологии создания ситуации успеха, проектной технологии в аспекте фортепианной подготовки учеников-пианистов.

Ключевые слова: фортепианное обучение школьников, современные педагогические технологии личностно-ориентированного, развивающего, проблемного обучения, технология создания ситуации успеха, проектная технология.

The article deals with the problem of introducing modern pedagogical technologies into the process of piano training of schoolchildren, highlighted the content of the technology of personality-oriented, developing, problem-based learning, technology of creating a success situation, project technology in the aspect of piano training for piano pupils. Accented the importance of their implementation in the process of piano learning of pupils as they contribute to a significant expansion of the scope of personal practice of schoolchildrens, their activity, initiative, autonomy and self-realization.

Keywords: piano training of schoolchildren, modern pedagogical technologies: personal-oriented, developing, problem-based learning, technology of creating a success situation, design technology.

УДК 37.036-053 : 37.018.32

Джафарова О. С.

РЕАЛИЗАЦИЯ ТЕХНОЛОГИИ АКТИВИЗАЦИИ ТВОРЧЕСКОГО САМОВЫРАЖЕНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ВО ВНЕУРОЧНОЙ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

У статті розкриті етапи технології активізації творчого самовираження молодших школярів в процесі знайомства з природою Криму. Технологія включає систему процедур поетапного розгортання процесу художньо-творчої діяльності школярів у єдності змісту, методів мотивації учнів до максимально повного розкриття своєї особистості художніми засобами, форм урочної та позаурочної діяльності, прийомів активізації художньої творчості, спрямованих на підвищення рівня творчого самовираження молодших школярів. Кожен етап передбачав певний комплекс методів і творчих завдань. Запропоновано програму гурткової роботи «Художні казки кримської природи: створюємо власноруч».

Ключові слова: творче самовираження, технологія активізації творчого самовираження, молодші школярі, художня діяльність.

Современные социальные изменения в украинском обществе обуславливают трансформацию системы образования, ведущей целью которой становится формирование социально мобильной, творчески активной, способной к самовыражению и самореализации личности.

Теоретические основы исследования творческого самовыражения личности заложены в философских исследованиях Л. Азы, В. Андрущенко, П. Гуревича, И. Надольного и других учених. В психолого-педагогическом аспекте они рассмотрены в работах К. Абульхановой-Славской, И. Беха, Л. Выготского, Е. Кононко, А. Маслоу, В. Моляко, Г. Олпорта, К. Роджерса, В. Слободчикова и других. Педагогические подходы к поиску сущности феномена творческого самовыражения личности и особенностей его формирования освещены М. Аль-Рикаби, А. Анищук, А. Богуш, С. Брикуновой, А. Лобовой, Т. Никишиной, И. Онищук, В. Салютновой, А. Солдатовой, П. Харченко и другими. Авторы отмечают многообразие сфер творческого самовыражения личности, в том числе и художественной. Однако, технологии активизации творческого самовыражения младших школьников авторами так и не была разработана.